

ONNODIGE SEKSEREGISTRATIE

Handreiking voor bedrijven

Inhoudsopgave

Waar gaat deze handreiking over?	3
Vier redenen om onnodige seksregistratie terug te dringen	4
Wanneer is seksregistratie verplicht voor bedrijven?	5
Wanneer kan seksregistratie nodig zijn voor bedrijven?	5
Wanneer is seksregistratie onnodig voor bedrijven?	6
Wat zijn mogelijke alternatieven voor seksregistratie?	7
Wat zijn good practices van bedrijven?	8
Wat zijn de tips en trucs voor bedrijven om seksregistratie te beperken?	9

Waar gaat deze handreiking over?

Veel bedrijven en organisaties vragen in hun contacten met klanten of medewerkers om de sekse¹ van de persoon met wie ze te maken hebben. Het antwoord wordt geregistreerd in computersystemen en is bijvoorbeeld gekoppeld aan de automatische aanhef van communicatie vanuit de organisatie of aan andere structuren. Dit noemen wij seksregistratie.

Soms bent u als bedrijf of organisatie verplicht om seksregistratie door te voeren. Soms is seksregistratie relevant voor de diensten of producten die u aanbiedt. In veel gevallen komt seksregistratie echter voort uit gewoonten en ideeën over wat de 'gewone' gang van zaken in een organisatie is zonder dat er goede redenen voor zijn. Wij spreken dan van *onnodige* seksregistratie.

In de praktijk kunnen een gebrek aan bewustwording, kennis en technische drempels de afschaffing van onnodige seksregistratie soms in de weg staan. Om bedrijven en organisaties inspiratie en praktische oplossingen te bieden, hebben Atria en TNN drie handreikingen opgesteld: voor publieke organisaties op nationaal niveau, publieke organisaties op lokaal niveau, en voor bedrijven en private organisaties.

In deze handreiking leest u redenen om seksregistratie te verminderen, in welke gevallen seksregistratie wel relevant of zelfs verplicht is, wanneer seksregistratie juist overbodig is, welke mogelijkheden er zijn om onnodige seksregistratie af te schaffen of aan te passen en tot slot hoe andere bedrijven en organisaties dit proces hebben aangepakt. In de toolkit vindt u ook een afwegingskader, waarmee u door middel van concrete vragen seksregistratie binnen uw organisatie in kaart brengt en kunt aanpakken.

¹ In deze handreiking gebruiken wij de term sekse. In de wet wordt er gesproken over geslacht. Hiermee wordt hetzelfde bedoeld.

Vier redenen om onnodige sekseregistratie terug te dringen

①

Privacy

Ten eerste is het vanuit het oogpunt van privacy belangrijk om geslacht/ sekse alleen in gevallen te registreren wanneer dat nodig is. Onnodige registratie van persoonskenmerken is dus onwenselijk vanuit dit perspectief.

②

Herkenning

Ten tweede is deze registratie onprettig en onvrij voor mensen die zich niet volledig herkennen in de indeling man en vrouw, zoals trans en intersekse personen. Dit geldt ook voor het gebruik van het gegeven in het dagelijks leven. Het dwingt hen in een hokje dat voor hen niet past. Dat is een belemmering om volwaardig deel te nemen aan een samenleving met een identiteit die voor henzelf goed voelt.

③

Gelijkheid

Ten derde draagt sekseregistratie bij aan het in stand houden van stereotypen en gendernormen die voortkomen uit de binaire indeling in 'man' en 'vrouw'. Deze indeling en registratie impliceert dat er wezenlijke verschillen zijn tussen mannen en vrouwen, terwijl dit in veel situaties niet het geval is.

④

Efficiëntie

Tot slot kan het terugdringen van onnodige sekseregistratie zorgen voor een efficiëntere en doelmatigere dataverwerking. Dit kan op termijn tijd en kosten besparen.

Wanneer is seksregistratie verplicht voor bedrijven?

Er is een zeer beperkt aantal situaties waarin seksregistratie verplicht is binnen het bedrijfsleven. Misschien denkt u dat u een wettelijke verplichting heeft om sekse te registreren of te verwerken, bijvoorbeeld omdat u verplicht bent om bepaalde gegevens aan een andere (overheids)instantie te verstrekken. Het is nuttig om die instantie te vragen welke gegevens precies volgens de wet worden vereist. Ook kunt u door de bedrijfsjurist laten uitzoeken of u echt gegevens over sekse moet doorgeven. Voor de identificatie van personen is seksregistratie niet nodig, als volgens de wet volstaan kan worden met een identiteitsbewijs, zoals een rijbewijs waarop geen sekse is vermeld.

Wanneer kan seksregistratie nodig zijn voor bedrijven?

In sommige situaties wordt seksregistratie als relevant of nodig gezien voor bedrijven. Regelmatig blijkt echter dat het maar de vraag is of sekse in feite het doorslaggevende kenmerk is dat geregistreerd zou moeten worden. Vaak wordt seksregistratie nodig geacht om de redenen in de tabel hiernaast.

Dit zijn de voor bedrijven meest relevante redenen die verband houden met de noodzaak van seksregistratie. In het afwegingskader worden nog meer mogelijke redenen genoemd, waarbij steeds de overweging wordt gemaakt of sekse inderdaad het relevante kenmerk is.

Doel	Overweging
Communicatie (de aanspreekvorm of gerichte communicatie)	Klanten vinden het niet prettig om aangeschreven te worden als meneer of mevrouw als die aanhef niet klopt. Dat komt in de praktijk veel voor, omdat er bijvoorbeeld een administratieve vergissing is gemaakt. Ook komt het voor dat de klant zich niet thuis voelt in één van de twee hokjes. Een neutrale aanhef strijkt niemand tegen de haren in. Ook kunt u vragen naar de gewenste aanhef.
Marketing	Sekse-specifieke marketing is vaak onnauwkeurig. Uw marketing is immers effectiever wanneer u niet zelf op basis van gegevens over sekse invult waar een bepaalde klant in geïnteresseerd zal zijn. In plaats daarvan kunt u bijvoorbeeld aan uw klanten vragen wat hun interesses zijn, of marketing inrichten op basis van eerdere aankopen en klantgedrag. Daarnaast is sekse soms niet het relevante kenmerk omdat het bijvoorbeeld eigenlijk om lichaamslengte of schoenmaat gaat.
(Interne) positieve actie	Wilt u bijvoorbeeld dat meer vrouwen in de topposities van uw organisatie werken en voert u hiervoor voorkeursbeleid? Dan kan het nodig zijn om statistische gegevens over sekse en seksegegevens over specifieke individuen te verzamelen en gebruiken. Dit soort beleid is wel verbonden aan strikte eisen vanuit onder andere de Algemene Wet Gelijke Behandeling.
Emancipatiebeleid	Hiervoor kunnen statistische gegevens over sekse nodig zijn. Seksegegevens over specifieke individuen zijn dat meestal niet.
Ter identificatie van de betrokkene	In de meeste gevallen volstaan NAW-gegevens in combinatie met de geboortedatum voor de identificatie van personen en voegt seksregistratie daar weinig aan toe.
Onderzoek	Voor statistisch onderzoek zijn soms sekse-gerelateerde gegevens nodig. Deze gegevens kunnen het beste, ook met oog op privacywetgeving zoals de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG), met een toelichting erbij aan de betreffende personen zelf gevraagd worden.

Wanneer is seksregistratie onnodig voor bedrijven?

In feite is seksregistratie in alle gevallen onnodig, tenzij er een wettelijk verplichting is of één van de bovenstaande doelen van toepassing is. Het basisprincipe dat bedrijven bij seksregistratie kunnen volgen is: als het zonder registratie kan, registreer dan niet.

Regelmatig vindt seksregistratie plaats uit gewoonte of omdat het als vanzelfsprekendheid wordt gezien, zonder dat er nagedacht wordt over de noodzaak en geschiktheid van de registratie. Voorbeelden van dergelijke onnodige seksregistratie door bedrijven zijn bijvoorbeeld:

- Seksregistratie bij het aanmaken van een account van een webwinkel
- Seksregistratie bij het registreren van gegevens voor een klantenkaart
- Seksregistratie bij sollicitatieprocedures
- Seksregistratie van medewerkers in personeelssystemen, bijvoorbeeld salarisadministratie, computersystemen, toegangspasjes, lidmaatschappen²
- Seksregistratie van deelnemers bij evenementen zoals concerten, voorstellingen, festivals, beurzen

In de praktijk gebruiken veel bedrijven gegevens over sekse met name voor de aanhef in de communicatie met klanten. In deze gevallen is seksregistratie vrijwel altijd onnodig.

² Sollicitatiegegevens en personeelsbestanden kunnen ook gebruikt worden voor emancipatiedoeleinden waarbij seksregistratie nodig kan zijn.

Wat zijn mogelijke alternatieven voor seksregistratie?

De alternatieven voor seksregistratie zijn bijvoorbeeld:

- Het afschaffen van de registratie van sekse waar het niet nodig of relevant is. Hiervoor is vaak een aanpassing van een (digitaal) formulier nodig.
- Het toevoegen van een derde optie naast de twee opties 'man' en 'vrouw' in gevallen waar het technisch, juridisch of beleidsmatig ingewikkeld blijkt om registratie helemaal af te schaffen. Een goede derde optie is 'Ik identificeer me als' gevolgd door een open veld waar de respondent zelf iets kan invullen. Eventueel kan in plaats van een open veld ook 'anders dan bovenstaande' worden gebruikt. Let echter op dat het gebruik van de termen zoals 'anders' of 'overig' voor deze derde optie stigmatiserend kan werken en dus niet de voorkeur heeft.
- Het niet verplicht maken van het invullen van sekse in formulieren, wanneer seksregistratie onnodig is. Dit kan bijvoorbeeld door aan te geven dat de vraag optioneel is of door als vierde antwoordmogelijkheid 'dat vind ik niet relevant' of 'dat zeg ik liever niet' toe te voegen.
- In sommige gevallen kan de vraag naar sekse vervangen worden door een ander, specifiek kenmerk. Dit hangt af van uw doel. U kunt in het geval van communicatiedoelstellingen bijvoorbeeld vragen om de gewenste aanspreekvorm, zoals 'meneer', 'mevrouw' of 'voorletter + achternaam' (alleen bij naam). Voor marketingdoelstellingen kunt u ook vragen naar de interesses van klanten zonder dit op basis van hun sekse aan te nemen.
- Waar seksregistratie echt nodig of verplicht is, kan het helpen om uitleg te geven over de reden van de registratie en over het gebruik van de gegevens. Dit komt de transparantie van de registratie ten goede. Bovendien is dit vaak een vereiste vanuit de AVG-wetgeving.

Soms kan de registratie van sekse niet veranderd worden, omdat registratie wettelijk verplicht is of omdat er technische hindernissen zijn (in de ICT-systemen) die niet makkelijk kunnen worden overwonnen. In dat geval kunt u nog steeds kijken of het *gebruik* van die gegevens beperkt kan worden. Zo kunt u bijvoorbeeld nog altijd zelf vragen om iemands gewenste aanspreekvorm of een seksneutrale aanhef gebruiken in brieven en e-mails, zonder hiervoor gebruik te maken van gegevens over sekse die u heeft geregistreerd voor een ander doel.

Voorbeeldvraag: Wat is uw geslacht?

Vul het antwoord in waarbij u zich het meeste thuis voelt. Dit hoeft niet per se het geslacht uit uw paspoort te zijn. Het antwoord op deze vraag wordt in overeenstemming met de Algemene Verordening Gegevensbescherming verwerkt en alleen gebruikt voor emancipatiedoelstellingen, zoals het monitoren van de genderbalans binnen onze organisatie. U kunt uw antwoord altijd wijzigen of intrekken.

- Man
- Vrouw
- Ik identificeer me als
- Dat zeg ik liever niet

Wat zijn **good practices** van bedrijven?

De bioscoop

Bij het aanvragen van een Cinevillepas kan de klant bij het kopje 'geslacht' kiezen uit de volgende keuzes: 'Man', 'Vrouw' of 'Zeg ik liever niet'.

Woningcorporatie

Een woningcorporatie voor studentenhuisvesting vraagt bij registratie op de website 'Ben je een man of vrouw? Wil je jezelf niet in één van deze hokjes stoppen? Kies dan voor 'anders''. Een klant kan kiezen uit 'Man', 'Vrouw' of 'Anders'.

Betaalsysteem

iDEAL is een betaalsysteem dat het mogelijk maakt dat klanten kunnen betalen zonder sekse te registreren.

Telecombedrijf

Het telecombedrijf Vodafone Ziggo gebruikt in brieven aan personeel een informele aanspreekvorm: 'Beste Voornaam'. Het bedrijf heeft ervoor gekozen om in verband met verlofregelingen de sekse van medewerkers nog wel binair te registreren. Door voor een sekseneutrale aanhef te kiezen, zorgt het bedrijf er wel voor dat de seksegegevens niet

oneigenlijk worden gebruikt. Het roze netwerk binnen het bedrijf houdt zich onder andere met deze registratiepraktijk bezig. De diversiteitsafdeling kiest ervoor om eerst de interne seksregistratie zo veel mogelijk te beperken voordat ook de registratiepraktijk naar klanten toe verandert. Dat laatste is complexer in verband met marketingdoelstellingen.

De financiële sector

Een bedrijf uit de financiële sector geeft klanten de optie om hun sekse (m/v) te registreren of het veld vrij te laten. Klanten kunnen dit zelf aanpassen wanneer zij dit wenselijk achten. De optie blijft wel bestaan omdat er ook klanten zijn die het juist op prijs stellen om hun sekse aan te geven en als zodanig aangesproken te worden. Voor de eigen medewerkers geldt een soortgelijke situatie:

in het personeelssysteem kunnen medewerkers als man, vrouw en onbepaald geregistreerd worden. Ook kan het personeel kiezen voor een aanspreekvorm. Vanuit het LHBTI-netwerk binnen de organisatie wordt verdere uitbreiding van sekseneutrale werkwijzen aangemoedigd.

Wat zijn de tips en trucs voor bedrijven om seksregistratie te beperken?

- Vraag u af waarom seksregistratie in de organisatie plaatsvindt en of er een noodzaak is om sekse te registreren. Als er geen duidelijke aanleiding of noodzaak is, kunt u overwegen om seksregistratie waar mogelijk te verminderen.
- Zorg ervoor dat alle afdelingen en processen binnen uw organisatie meegenomen worden bij de vermindering van onnodige seksregistratie. Zo kunt u zo goed mogelijk inventariseren waar sekse wordt geregistreerd en gebruikt en dus ook vermindering hiervan het beste doorvoeren.
- Zorg ervoor dat een privacy-officer of verantwoordelijke voor de naleving van de AVG tevens verantwoordelijk is voor het terugdringen van seksregistratie. Dit waarborgt de continuïteit.
- Diversiteitsnetwerken of LHBTI-netwerken hebben binnen bedrijven vaak een voortrekkersrol bij het onder de aandacht brengen van overbodige seksregistratie, waarbij de steun en draagvlak vanuit de directie essentieel is.
- Constante aandacht voor het onderwerp, met name vanuit directie of leidinggevenden, is belangrijk voor een consequente en blijvende verandering in het gebruik van seksregistratie. Voor medewerkers in leidinggevende posities is het vaak makkelijker om de technische en organisatorische drempels te overbruggen. Ook zorgt constante aandacht ervoor dat bij nieuwe medewerkers, bestuurders of systemen het proces niet wordt vergeten of teruggedraaid.
- Soms is er weerstand bij collega's die het aanpassen van seksregistratie niet nodig vinden. Het gebruik van verschillende argumentaties (bijvoorbeeld privacy, genderstereotypering en het niet willen uitsluiten van talent) kan helpen om mensen over de streep te trekken.
- Het aanpassen van systemen hoeft niet met veel ruchtbaarheid gepaard te gaan. Het afschaffen of optioneel maken van seksregistratie zal op zichzelf vaak niet direct opvallen bij medewerkers of klanten.
- Een grote update of vervanging van klant- of ICT-systemen kan bij uitstek een goede aanleiding zijn om concreet werk te maken van het verminderen van seksregistratie. U kunt deze toolkit gebruiken om in dit proces te laten zien waar seksregistratie verminderd kan worden. Bovendien kunt u bij het kiezen van een nieuw systeem als voorwaarde stellen dat seksregistratie optioneel is en meer dan alleen de opties 'man' of 'vrouw' biedt.
- Als het lastig is om de registratie in een systeem aan te passen, kunt u de registratie in elk geval loskoppelen van het gebruik. Bijvoorbeeld, wanneer sekse van klanten geregistreerd wordt bij aanmelding, hoeven deze gegevens niet altijd doorgegeven worden naar andere gebruikers en kan bijvoorbeeld de aanschrijfvorm in communicatie ook los komen te staan van de aanwezige gegevens over sekse.
- Houd altijd de BRP- of AVG-wetgeving bij de hand in de gevallen waar u wel sekse blijft registreren. Zo weet u zeker dat u de privacy van de betrokkenen waarborgt.
- Tuur over de muur: neem contact op met organisaties die al verdere stappen hebben gezet in het verminderen van seksregistratie en het gebruik ervan.

Gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap